

บทที่ 1

บทนำ

หงส์เหิน (*Globba* spp.) เป็นพืชพื้นบ้านของประเทศไทยซึ่งพบเจริญเติบโตกระจายอยู่ทั่วไปในประเทศ พืชชนิดนี้เป็นพืชที่จัดอยู่ในตระกูล Zingiberaceae พวงเพ็ญ (2532) รายงานว่า ในป่าเมืองไทยมีพืชสกุลนี้ขึ้นกระจายอยู่ทุกภาคมากถึง 40 ชนิด และจากการสำรวจพบว่าแถบภาคเหนือและภาคกลางมีความหลากหลายของพันธุ์สูงกว่าภาคอื่น ๆ พืชชนิดนี้เป็นพืชที่นำมาใช้ประโยชน์กันมานานแล้วในบางท้องถิ่น เช่น ที่อำเภอพระพุทธบาท จังหวัดสระบุรี ได้มีการนำเอาดอกหงส์เหินชนิดที่มีดอกสีเหลืองซึ่งในท้องถิ่นดังกล่าวเรียกชื่อว่าดอกเข้าพรรษามาใช้ในประเพณีการดับบาตรดอกไม้ในวันเข้าพรรษา (ภัทรพร, 2540) และมีการใช้ประโยชน์หงส์เหินบางชนิดในทางสมุนไพรเนื่องจากห้วมีคุณสมบัติในการแก้พิษฝี พิษงู พิษตะขาบ และแมลงป่อง แก้ท้องเสีย และ ช่วยเจริญอาหาร (เสงี่ยม, 2522) ดังเช่นรายงานของกำป็น (2541) อ้างถึงรายงานของ ญัตตรา และ ชาตรี (2535) ว่า เหง้า (rhizome) ของ *G. schomburgkii* Hook. f. มีคุณสมบัติในการแก้ไข้และห้ามเลือด นอกจากนี้แล้ว Lekawattna and Pituck (1998) ยังรายงานไว้ด้วยว่า บางท้องถิ่นใช้ใบประดับของหงส์เหินบางพันธุ์มารับประทานสด สำหรับประเทศมาเลเซีย Sinha (1994) กล่าวว่ามีการใช้ส่วนของเหง้าที่มีกลิ่นหอมของ *G. panicoides* ในส่วนผสมของยาที่ใช้รักษาอาการไข้ ตัวร้อน และ ไข้ข้ออักเสบ และเหง้าของ *G. malaccensis* ใช้ในส่วนผสมของยาที่ช่วยให้สตรีกำเนิดบุตร (Ridley, 1967) ส่วนที่ Bay Island ในประเทศอินเดียใช้เหง้าของ *G. pauciflora* ในการรักษาโรคหอบหืด

ในแง่ของการนำหงส์เหินมาใช้ประโยชน์ในทางไม้ดอกไม้ประดับนอกจากจะใช้เป็นไม้ดอกไม้ประดับที่ใช้งานพิธีทางศาสนาเช่นดอกเข้าพรรษาแล้วนั้นยังมีหงส์เหินอีกหลายชนิดซึ่งมีลักษณะของต้นและดอกที่สวยงามแตกต่างกันไป มีความหลากหลายในแง่ของขนาดของต้น ลักษณะ และ รูปทรงของพุ่มต้น ตลอดจนความสวยงามแปลกตาของช่อดอก มีรูปร่างลักษณะของช่อดอกแตกต่างกัน มีสีของใบประดับและสีดอกแตกต่างกัน ทั้งยังมีลักษณะของดอกที่แตกต่างกันอีกด้วย จึงทำให้หงส์เหินเป็นพืชที่มีศักยภาพในการพัฒนาให้เป็นไม้ดอกไม้ประดับทั้งเพื่อการตัดดอกและเพื่อเป็นไม้กระถาง ตลอดจนเป็นไม้จัดสวนได้ในอนาคต และมีศักยภาพในการพัฒนาให้เป็น ไม้ดอกไม้ประดับใหม่เพื่อการส่งออกในกลุ่มของ

ไม้ดอกตระกูลขิง (Zingiberaceae) เช่น ปทุมมา และ กระเจียว ซึ่งกำลังได้รับความสนใจในตลาดต่างประเทศเป็นอย่างมาก

ด้วยเหตุที่หงส์เหินเป็นพืชที่มีศักยภาพในเชิงการค้าในอนาคตดังที่กล่าวไว้ข้างต้นจึงควรที่จะต้องมีการศึกษาเกี่ยวกับพืชสกุลนี้โดยเฉพาะอย่างยิ่งทางด้านสรีรวิทยาการเจริญเติบโตซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญของการนำไปประยุกต์ใช้เพื่อการผลิตรวมทั้งการศึกษาวงจรการเจริญเติบโตซึ่งเป็นการศึกษาที่จะให้ข้อมูลเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับต้นหงส์เหินตลอดวงจรการเจริญเติบโตหนึ่งวงจร โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสร้างดอกและการสร้างหัวของพืชนี้ ข้อมูลดังกล่าวจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการนำไปศึกษาเพิ่มเติมเพื่อการผลิตในอนาคต

การศึกษารุ่นนี้เป็นการศึกษาวงจรการเจริญเติบโตของหงส์เหิน 4 พันธุ์ และการศึกษากาการเจริญของดอกโดยเน้นในแง่ของการเจริญของเกสรตัวผู้และเกสรตัวเมียของหงส์เหิน 9 พันธุ์ เพื่อประโยชน์ในการได้ข้อมูลพื้นฐานในด้านสรีรวิทยาการเจริญเติบโตทั้งทางด้านกาการเจริญเติบโตทางใบ การเจริญเติบโตทางดอก และ การพักตัว เพื่อประโยชน์ในการศึกษาต่อเนื่องเพื่อการผลิตและเพื่อ ได้ข้อมูลพื้นฐานในด้านความสมบูรณ์ของเกสรตัวผู้และเกสรตัวเมียของดอกของพืชทดลองแต่ละพันธุ์เพื่อประโยชน์ในการศึกษาต่อเนื่องในด้านการผสมพันธุ์และการปรับปรุงพันธุ์พืชชนิดนี้ต่อไป